

BETÆNKNING
OM
BIBLIOTEKSASSISTENTERNES
UDDANNELSES-
OG ANSÆTTELSERFORHOLD

AFGIVET AF DET AF MINISTERIET FOR
KULTURELLE ANLIGGENDER DEN 10. NOVEMBER 1966
NEDSATTE UDVALG

ex. 2

BETÆNKNING NR. 462

1967

Udskilt fra
DS H, K
DEN SOCIALE HØJSKOLE
BIBLIOTEKET
RANDERSGADE 10, 2100 KBH. Ø

Indholdsfortegnelse

Udvalgets nedsættelse og sammensætning	5
I. Udgangspunktet for udvalgets arbejde.....	5
II. Biblioteksassistenternes hidtidige ansættelses- og uddannelsesforhold	7
III. Biblioteksassistenternes arbejdsopgaver.....	8
IV. Udvalgets overvejelser af principperne i en ændret uddannelsesord- ning	10
V. Udvalgets forslag til ændret uddannelsesordning	11
VI. Udvalgets forslag til lønmæssig placering	13
VII. Overgangsordninger.....	14
Bilag	16

Efter indstilling fra rigsbibliotekaren og rektor for Danmarks Biblioteksskole nedsatte ministeriet for kulturelle anliggender den 10. november 1966 et udvalg med følgende kommissorium ::

»Udvalget har til opgave under hensyn til de videnskabelige bibliotekers behov at fremkomme med forslag til biblioteksassistenternes praktiske og teoretiske uddannelse, herunder såvel uddannelsens indhold som dens varighed. Udvalget skal endvidere kunne fremkomme med forslag angående biblioteksassistenternes ansættelses- og lønningsforhold i det omfang, hvori en ændring af uddannelsen skønnes at burde have indflydelse herpå.«

Ministeren beskikkede følgende til medlemmer af udvalget:

Kontorchef i ministeriet for kulturelle anliggender Eigil Thrane (formand),
Rigsbibliotekar Palle Birkelund,
Kontorchef ved Det kgl. Bibliotek Estrid Bjerregård,
Førstebibliotekar ved Det kgl. Bibliotek Inger Warmind,
Rektor for Danmarks Biblioteksskole Preben Kirkegaard,
Lektor, dr. phil. Arild Hvidtfeldt,
Lektor Knud Larsen,
Overbibliotekar ved Statsbiblioteket i Århus Ib Magnussen,
Overbibliotekar ved Odense Universitetsbibliotek Torkil Olsen,
Overbibliotekar ved Danmarks Tekniske Bibliotek Vibeke Ammundsen,
Overbibliotekar ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Bibliotek Helge Nielsen,
Biblioteksassistent Lise Ilfeldt,
Biblioteksfuldmægtig Inger Malmtopt,
Bibliotekar Oda Monsrud,
Fg. fuldmægtig i ministeriet for kulturelle anliggender Kirsten Østman.

Som sekretær for udvalget beskikkedes sekretær i ministeriet for kulturelle anliggender Ole Wildt Pedersen.

I en række af udvalgets møder har lektor

Axel Andersen deltaget som repræsentant for Danmarks Biblioteksskole, og endvidere har bibliotekar Finn Jørgensen, Danmarks Tekniske Bibliotek, deltaget i enkelte møder.

Udvalget har modtaget henvendelse fra Statstjenestemændenes Centralorganisation II og fra Organisationen af Videnskabeligt Uddannede Tjenestemænd ved Statens Arkiver, Biblioteker og Museer.

De nævnte organisationer og Akademikernes Samarbejdsudvalg har været indbudt til udvalgets afsluttende møde, hvori en repræsentant fra CO II har deltaget, medens Akademikernes Samarbejdsudvalg har ladet Dansk Magisterforening repræsentere de overenskomstansatte bibliotekarer.

Udvalget har holdt 12 møder.

I. Udgangspunktet for udvalgets arbejde

I bemærkningerne til lovforslaget om Danmarks Biblioteksskole, jfr. lov nr. 232 af 8. juni 1966, er det kort omtalt, at der i tilslutning til omlægning af studieordningen for folkebibliotekarer ved biblioteksskolens sektion I tillige vil blive gennemført en forbedret teoretisk uddannelse af biblioteksassistenterne ved skolens sektion II for personalet ved forskningsbibliotekerne (betegnelsen dækker den hidtil anvendte »De videnskabelige og faglige biblioteker« og vil blive brugt i det følgende). Efter forslaget regnede man med en udvidelse af biblioteksassistentuddannelsen fra ca. 200 undervisningstimer til omkring 420 timer. Baggrunden for forslaget findes i indstillingen af juli 1964 fra Biblioteksskolen, den såkaldte betænkning om Danmarks Biblioteksskole, i hvilken det af skolen nedsatte arbejdsudvalg vedrørende sektion II pegede på nødvendigheden af en væsentlig forbedret uddannelse for biblioteksassistentgruppen. Blandt arbejdsgruppens medlemmer, hvoraf en overvejende del repræsenterede forskningsbibliotekerne, var der dog

enighed om, at det for øjeblikket ville være for vidtgående at stille forslag, der rakte ud over rammerne af den elevordning, der var indført i 1962, og arbejdsgruppen begrænsede sig til i første omgang at foreslå en fordobling af teoriundervisningen inden for den bestående ordning.

Det videre arbejde med forslaget har siden da gjort det stadig klarere, at en radikal omlægning af biblioteksassistentuddannelsen ikke bør sinkes ved indførelsen af en mellemløsning, hvis utilstrækkelighed man på forhånd erkender såvel fra bibliotekernes som fra biblioteksassistenternes side.

De danske forskningsbiblioteker danner en særdeles uensartet gruppe, spændende fra nationalbiblioteket over de store universitets- og læreanstaltsbiblioteker til den lange række af biblioteker (ca. 400) af højst forskellig størrelse, der er knyttet til forskningscentre, institutter, museer og andre institutioner, heriblandt større erhvervsvirksomheder og organisationer.

Disse bibliotekstypers administration og interne organisation er meget varierende. En betingelse for en større tilnærmelse til et fælles bibliotekssystem med en rationel udnyttelse af samtlige bibliotekers boglige ressourcer vil det være at råde over et fælles uddannelsesprogram, der kan sikre en ensartet biblioteksfaglig ledelse og administration også for gruppen af mindre biblioteker.

For de større forskningsbiblioteker har biblioteksassistenterne i en årrække været en betydningsfuld faktor, og denne gruppe har ikke mindst i de senere år, hvor manglen på videnskabeligt uddannet arbejdskraft har været følelig også for bibliotekerne, vist sig i stand til at overtage et betroet arbejde af høj kvalitet og med et betydeligt ansvar. Denne personalepolitiske rationalisering, hvorved de videnskabeligt uddannede bibliotekarer frigøres for opgaver, der ikke har en sådan uddannelse som forudsætning, er det bibliotekerne magtpåliggende at kunne videreføre ved at overdrage biblioteksassistenterne stadig mere kvalificerede arbejdsopgaver og pålægge dem ansvaret for ledelsen af større og mindre arbejdsgrupper. I de senere år har man endvidere i adskillige tilfælde kunnet overdrage ledelsen af specielle biblioteksenheder som museums-, institut- og hospitalsbiblioteker til erfarne biblioteksassistenter.

En videreførelse af denne udvikling må bl. a. forudsætte, at der sikres biblioteksassistenterne den nødvendige praktiske og teoretiske bag-

grund til at løse disse mere krævende arbejdsopgaver. Som en konsekvens heraf vil man fra bibliotekernes side stræbe imod at aflaste biblioteksassistenterne for de rent teknisk betonedede processer, som kan udføres af personale uden langvarig biblioteksfaglig oplæring.

For de store specialbiblioteker inden for de to hovedtyper: de naturvidenskabelige /tekniske biblioteker og de humanistisk/samfundsvidenskabelige biblioteker træder behovet for en biblioteksassistentuddannelse, der dækker begge hovedområder, noget i baggrunden, og disse bibliotekers ønsker går i retning af en biblioteksassistent med specialuddannelse i bibliografi og håndbogskundskab inden for et fagligt begrænset område. Anderledes forholder det sig for universalbiblioteker som Statsbiblioteket i Århus og biblioteker med et videre fagområde. Disse bibliotekstyper har behov for en biblioteksassistentgruppe, der dækker et bredt biblioteksfagligt virkefelt uden på forhånd at være begrænset til specielle fagområder, og tilsvarende behov kan ventes ved de forskningsbiblioteker, som vil opstå i forbindelse med oprettelse af nye universitetscentre. For biblioteksassistenterne selv har en videre teoretisk baggrund betydning ved at åbne dem ansættelsesmuligheder ved flere bibliotekstyper.

Som begrundelse for at foreslå en afgørende forbedring af biblioteksassistenternes uddannelse må man yderligere nævne forskningsbibliotekernes ofte gentagne ønske om at sikre tilgangen og stabiliteten inden for denne personalegruppe. Medens der i de senere år kun for enkelte biblioteker har været vanskeligheder ved at rekruttere biblioteksassistentelever, har afgangene under uddannelsen og ikke mindst af færdiguddannede biblioteksassistenter været et voksende problem. Allerede med den nuværende uddannelse har biblioteksassistenterne været særdeles efterspurgt bl. a. fra det private erhvervsliv, som har kunnet tilbyde såvel gode arbejdsforhold som tilfredsstillende lønninger. Hertil kommer den naturlige afgang, der følger af, at biblioteksassistentuddannelsen hovedsagelig søges af kvindelige studenter.

Fra universiteternes og andre læreanstalters side er der rejst stadig større krav til forskningsbibliotekerne om forbedret service og øget bistand til såvel undervisnings- som forskningsformål, og udviklingen inden for forskningen i øvrigt, inden for erhvervslivet og folkebibliotekerne har stillet forskningsbibliotekerne over for nye og krævende arbejdsopgaver. Skal bi-

blibotekerne kunne imødekomme disse krav, vil det være nødvendigt i væsentligt større omfang end hidtil at lægge ansvaret for en lang række biblioteks­faglige processer over på en stab af veluddannede biblioteksassistenter og sikre tilstedeværelsen af en tilstrækkelig og stabil arbejdskraft inden for denne gruppe ved en rimelig forbedring af lønforholdene.

Den foreslåede fuldstændige omlægning af uddannelsen, hvorved der gives biblioteksassistenterne en uddannelsesmæssig baggrund, der ligger på linie med den ændrede folkebibliotekaruddannelse på skolens sektion I, bringer biblioteksassistenterne uden for den nuværende etatsordning, og det forekommer herefter naturligt at indføre en ændret stillingsbetegnelse for denne gruppe. For at understrege den principielle ligestilling med folkebibliotekarerne er stillingsbetegnelsen »bibliotekar« ønsket bragt til anvendelse også på biblioteksassistenterne. Man ville herved få en klarere angivelse af denne gruppes placering inden for biblioteksarbejdet. På den anden side ville denne løsning indebære, at samme betegnelse anvendtes om to forskellige - og forskelligt uddannede - grupper af medarbejdere inden for samme institution. Man er derfor i udvalget opmærksom på, at betegnelsen »bibliotekar« for de nuværende biblioteksassistenter må forudsætte en ændret stillingsbetegnelse for de videnskabelige medarbejdere i 19.-24. lønningsklasse eller overenskomstansatte i tilsvarende stillinger. Uanset at det ligger uden for udvalgets kommissorium at fremkomme med forslag vedrørende de akademisk uddannede bibliotekarere, skal man be-

mærke, at problemet om stillingsbetegnelserne såvidt ses kunne løses derved, at stillingsbetegnelsen for de videnskabelige bibliotekarere ændredes til f. eks. »forskningsbibliotekar«, således at titlen »bibliotekar« ved forskningsbibliotekerne fremtidig alene anvendes på de hidtidige biblioteksassistenter.

Er det ikke muligt at ændre stillingsbetegnelsen for de videnskabelige medarbejdere, må udvalget foretrække betegnelsen »assisterende bibliotekar« for biblioteksassistenterne. Tilføje­lsen »assisterende« vil dog ofte i praksis blive udeladt, og uklarheden i stillingsbetegnelserne vil derfor ikke være ganske bortelimineret. Som andre mulige betegnelser har navnlig været drøftet »assistentbibliotekar« ligesom titulaturen »vicebibliotekar« har været overvejet, men begge disse betegnelser findes mindre tilfredsstillende; den første på grund af dens affinitet med den nuværende assistenttitel, den anden fordi den sædvanligvis bruges som souschefbetegnelse i folkebibliotekerne.

Udvalget har forsøgt at opstille en prognose over behovet for biblioteksassistenter i perioden 1971-82, jfr. det vedføjede bilag. Ud fra denne undersøgelse har man skønnet, at optagelse af ca. 70 studerende om året vil være nødvendig for at sikre en tilstrækkelig tilgang til såvel forskningsbibliotekerne som det private erhvervslivs biblioteker. Da omlægningen af biblioteksassistentuddannelsen vil stille betydelige krav til biblioteksskolen, må man dog i de første år under nyordningen regne med, at skolen kun vil være i stand til at optage et noget lavere antal studerende.

II. Bibliotekassistenternes hidtidige ansættelses- og uddannelsesforhold

Medens biblioteksassistentgruppen reelt har eksisteret i en lang årrække, indføres de først under denne betegnelse ved tjenestemandsløven af 1931. I tjenestemandsløven af 1927 fandtes kun gruppen kontorassistenter i lønklassen 1.800-2.710 kr. i et samlet antal af 12 ved Det kgl. Bibliotek, Universitetsbiblioteket og Statsbiblioteket i Århus.

Ved loven af 1931 placeredes biblioteksassistenterne i lønklassen 1.920-3.120 kr. i et antal af i alt 13 ved de tre nævnte hovedbiblioteker, samtidig med at kontorassistentgruppen fuldstændig forsvandt ved de nævnte institu-

tioner. Om ændringen i betegnelsen er der ikke gjort bemærkninger til tjenestemandsløven af 1931, men begrundelsen for den ændrede stillingsbetegnelse fremgår af »Betænkning vedrørende statens biblioteksvæsen«, 1927, p. 160, hvor det henstilles til ministeriet (undervisningsministeriet) at søge ændringen gennemført på grund af arbejds­te­des karakter af egentligt biblioteksarbejde. Ved loven af 1931 placeredes kontorassistenter og visse assistenter ved andre institutioner i lønklassen 2.160-2.880 kr., altså med en væsentlig lavere slutløn end biblioteksassistenterne.

Ved tjenestemandsløven af 1946 blev der foretaget en opdeling i biblioteksassistenter af 2. grad (lønkasse 2.190-3.150 kr.) og biblioteksassistenter af 1. grad (lønkasse 2.670-3.750 kr.).

Lønningsloven af 1958 overførte biblioteksassistenter af 2. grad til 4. lønningsklasse og biblioteksassistenter af 1. grad til 9. lønkasse. Denne lønningsmæssige placering var gældende, indtil der ved normeringsloven for finansåret 1962-63 under løbe nr. 971 blev gennemført en elevuddannelsesordning efter tilsvarende retningslinjer som for etaternes assistenter og en tilsvarende lønmæssig placering i 8. lønkasse med automatisk advancement efter 11 års tilfredsstillende tjeneste til 15. lønkasse. Under hensyn til, at der fortsat ville blive stillet krav om studentereksamen ved ansættelsen som biblioteksassistent, afkortedes den sædvanlige elev /medhjælpertjeneste til 4 år ved en tilføjelse til lønningslovens § 5. Eleverne antages af de enkelte biblioteker til praktisk oplæring og aflønnes i denne periode med henholdsvis 50, 55, 90 og 95 % af bruttobegyndelseslønnen for en tjenstemandsstilling i 8. lønkasse.

Nyordningen blev indført overgangsmæssigt ved ydelse af personlige tillæg i medfør af den ovennævnte bestemmelse på normeringsloven for 1962-63 og blev gennemført i det følgende finansår, jfr. løbe nr.'ene 93, 417, 425, 445, 455, 458 og 495 på normeringsloven for 1963-64 samt den fælles anmærkning til forslaget løbe nr. 414 m. fl. Oprykningen til biblioteksassistent i 8. lønkasse og overbiblioteksassistent i 15. lønkasse forudsatte, at den almindelige tjenestetidsnorm på 7 timer daglig (42 timer ugentlig) gennemførtes, idet biblioteksassisten-

ter ansat før 1. april 1955 dog kunne bevare den hidtidige tjenestetid mod at forblive i de hidtidige lønningsklasser.

Ved oprykningen af biblioteksassistenter til 8. lønkasse med automatisk advancement til overbiblioteksassistent i 15. lønkasse blev der ikke givet tilfredsstillende advancementsmuligheder for de biblioteksassistenter, som i en årække havde bestridt særlig kvalificerede arbejdsområder. Ved senere normeringslove er der derfor oprettet et begrænset antal stillinger som biblioteksfuldmægtig i 18. lønkasse, hvorved der er skabt begyndelsen til advancementsmuligheder svarende til etatsordningens karrierelinje. Hertil kommer enkelte stillinger i 21. lønningsklasse.

En teoretisk uddannelse af biblioteksassistenterne som supplement til den praktiske oplæring påbegyndtes allerede i begyndelsen af 1950'erne ved rigsbibliotekarembedets foranstaltning, og blev efter oprettelsen af Danmarks Biblioteksskole ved lov nr. 132 af 25/5 1956 etableret som en særlig biblioteksassistentlinje under skolens sektion II. Biblioteksassistenterne modtager her en teoretisk undervisning på ca. 200 timer, fordelt på 2 ugedage i 2 semestre, afsluttet med en skriftlig eksamen. Efter loven af 1956 har bestået eksamen ved biblioteksskolens sektion II været et faktisk vilkår for fast ansættelse som biblioteksassistent, indtil det ved normeringsloven af 1962-63 blev fastslået som en forudsætning for ansættelse i 8.-15. lønningsklasse. For tidligere ansatte biblioteksassistenter fraveg man dog eksamenskravet for assistenter, der pr. 1. april 1962 var fyldt 30 år.

III. Biblioteksassistenternes arbejdsopgaver

Biblioteksassistenternes centrale funktion i og vitale betydning for forskningsbibliotekerne er beskrevet ovenfor under afsnit I og skal ikke nærmere uddybes her. Forholdene ved forskningsbibliotekerne frembyder store forskelligheder, afhængigt af det enkelte biblioteks størrelse, arbejdsområde og organisationsstruktur, men for et moderne bibliotek af denne art vil der normalt være behov for ca. dobbelt så mange biblioteksassistenter som videnskabeligt uddannede bibliotekarer eller for ca. 30 pct. af det samlede personale.

Bibliotekernes udnyttelse af biblioteksassistentpersonalet varierer ligeledes stærkt, og den nedenfor anførte, af forskningsbibliotekerne udarbejdede beskrivelse af arbejdsfunktionerne må derfor ses som et forsøg på en fællesnævner. Beskrivelsen tager sit udgangspunkt i det nuværende arbejdsfelt for biblioteksassistenterne — spændende fra elever til biblioteksfuldmægtige med lang bibliotekserfaring - men må samtidig betragtes som et mål for den rationelle anvendelse af denne personalegruppe også i fremtiden.

Biblioteksassistenternes arbejdsområder og arbejdsopgaver.

a) Accession:

verifikation af forslag til boganskaffelser
assistance ved gennemgang af materiale til bogvalg (bogfortegnelser, forlagskataloger, brochurer o.s.v.) som forarbejde til fagreferenternes bogvalg eller til bestilling til genemsyn

praktisk tilrettelæggelse af bogkøb

forhandling og korrespondance med leverandører i ind- og udland

kontrol med modtagne leverancer og boghandlerregninger

reklamationer

accessionering

registrering af boggaver

arbejde med udveksling af publikationer

kontrol med fortsættelses- og subscriptionsværker

I visse biblioteker er accession af tidsskrifter udskilt til særlige afdelinger eller kontorer, hvor ovenstående gælder tilsvarende.

I biblioteker med modtagelse af pligtafl levering fra danske bogtrykkere er dette arbejde udskilt i »danske afdelinger«, hvor ovenstående gælder med de nødvendige modifikationer som følge af erhvervslelsen. Hertil kommer

kontrol med bogtrykkernes opfyldelse af afleveringspligten

om muligt fremskaffelse af ikke-bogtrykt materiale

udskillelse og behandling af »småtryk«.

b) Indbinding:

kontrol af bøgernes eller tidsskrifters komplette stand (titelblad, register o.s.v.)

afgørelse af indbindingens kvalitet

fastlæggelse af rygtitel

forhandling med bogbindere

kontrol af leverancer fra bogbindere

c) Deskriptiv (alfabetisk) katalogisering:

katalogisering af bøger og tidsskrifter

kontrol med katalogiseringen

analytisk katalogisering af serier m. m.

ansvar for påpladssætning af nye bøger og tidsskrifter

kontrol med nedlægning af færdige katalogkort i katalogerne

ledelse af kontoruddannedes arbejde med katalogiseringsprocesser.

d) Systematisk katalogisering (klassificering):

forberedelsesarbejdet før fagreferenternes klassificeringsvirksomhed, herunder visse former for grov-klassificering

afsluttende tekniske processer efter klassificeringen.

e) Publikumsafdeling:

almindelig vejledning af publikum i katalogværelse og på læsesal (i det omfang vejledning ved videnskabeligt uddannet personale ikke er nødvendig)

telefonisk modtagelse af bestillinger og informationstjeneste (i det omfang vejledning ved videnskabeligt uddannet personale ikke er nødvendig)

lånerkontakt, modtagelse af bestillinger

verifikation af bestillinger

ledelse af og deltagelse i ekspeditionsarbejdet

interurbane lån og internationale lån

kontrol med kontorpersonalets arbejde med kvitteringer, fornyelser, hjemkaldelser

kontrol med påpladssætning af tilbageleverede bøger

modtagelse og formidling af fotobestillinger

servicekontakt med universitetsinstitutter o. lign.

f) Referencearbejde og dokumentation:

bibliografisk arbejde

alment referencearbejde

assistance for bibliotekaren (fagspecialisten) ved dokumentationsvirksomhed

udarbejdelse af litteraturlister m. m.

indsamling og redaktion af materiale til bibliografiske publikationer.

g) EDB:

et nyt arbejdsområde, hvori specialuddannede biblioteksassistenter vil komme til at spille en stor rolle.

h) Sær samlinger:

i visse biblioteker vigtige opgaver i f. eks. musikafdelinger (bl. a. nodekatalogisering), håndskriftafdelinger (bl. a. registrering og lettere katalogisering), kort- og billedsamlinger (bl. a. registrering og identificering).

i) Andet:

deltagelse i undervisning af biblioteksassistentelever, kontoruddannede, medhjælpere m.m.

deltagelse i instruktion i biblioteksbenyttelse for studerende, omvisninger m.m.
udarbejdelse af biblioteksstatistik o. a.

Til beskrivelsen af biblioteksassistenternes arbejdsområder må føjes, at bibliotekerne efterhånden vil kunne pålægge dem egentlige lederopgaver i langt større omfang end hidtil, idet lederopgavernes art og antallet af underordnede dog naturligvis vil afhænge af det enkelte biblioteks størrelse og organisation. I afdelinger, hvor lederen må forudsættes at have en videnskabelig uddannelse, vil en souschef-funktion ofte med fordel kunne varetages af en bi-

blioteksassistent. Dette sidste vil således gælde arbejdsområder som bogvalg, systematisk katalogisering, referencearbejde, dokumentation og EDB.

En kvalificeret biblioteksassistent vil ofte kunne være leder af det praktiske arbejde i en accessionsafdeling, en tidsskriftafdeling, en indbindingsafdeling og en deskriptiv katalogiseringsafdeling eller leder af vigtige sektioner i en publikumsafdeling. Som tidligere nævnt vil de i mange tilfælde være velegnede som ledere af mindre specialbiblioteker, bl. a. i erhvervslivet.

IV. Udvalgets overvejelser af principperne i en ændret uddannelsesordning

Da det allerede før udvalget påbegyndte sit arbejde stod klart, at der måtte sigtes imod en principiel ændring af biblioteksassistentuddannelsen, har udvalget undersøgt, om der var nyttige erfaringer at hente i andre europæiske lande. Egentlig biblioteksskoleuddannelse for biblioteksassistenterne ved videnskabelige biblioteker findes kun få steder, således i Norge og Vesttyskland, medens man andre steder som f. eks. England vel finder en praktisk uddannelse, men uden organiseret teoriuddannelse. De danske forskningsbibliotekers struktur adskiller sig imidlertid så stærkt fra ordningerne i andre lande, at en sammenligning mellem uddannelsesordningerne her og andre steder ikke har nogen større værdi.

Ved uddannelsen af biblioteksassistenter her i landet har hovedvægten hidtil ligget på den praktiske oplæring, i de senere år - foruden med en vis kursusvirksomhed på de fleste biblioteker - afrundet med en kortere teoretisk uddannelse ved biblioteksskolen med afsluttende eksamen. Udvalget finder, at en betydelig del af den praktiske oplæring med fordel kan erstattes af en systematisk indlæring under bibliotekskolens pædagogiske tilrettelæggelse. Herved frigøres bibliotekernes personale for en betydelig undervisningsbyrde, og samtidig opnår man en større ensartethed i elevmaterialet. Dog har der i udvalget været enighed om, at kendskab til en række biblioteksfunktioner fort-

sat bedst erhverves ved praktisk biblioteksarbejde, og på nuværende tidspunkt anser man det ikke for forsvarligt at korte den praktiske uddannelse længere ned end til 2 år.

Medens der i udvalget har været enighed om en væsentlig forøgelse af biblioteksassistenternes teoretiske uddannelse, har der hersket nogen tvivl om dennes tilrettelæggelse, om rækkefølgen af den teoretiske og praktiske uddannelse og især om, hvorvidt der på et senere tidspunkt i uddannelsen burde ske en linjedeling, således at biblioteksassistenterne f. eks. fik mulighed for at vælge en uddannelse med særligt sigte på de humanistisk/samfundsvidenskabelige biblioteker eller de naturvidenskabelig/tekniske biblioteker. Fordelene ved en linjedeling har navnlig været fremhævet af Danmarks Tekniske Bibliotek og Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Bibliotek og er i det hele indlysende for de store specialbiblioteker inden for begge hovedtyper, ligesom man blandt fordelene kan nævne, at en vis begrænsning i fagområderne åbner mulighed for en grundigere indføring i stoffet. Vægtige grunde taler imidlertid for en fælles grunduddannelse — der vil kunne suppleres med videregående kurser på specielle interesseområder — således universalbibliotekernes behov og navnlig biblioteksassistenternes eget ønske om at stå frit ved valget af arbejdsplads.

V. Udvalgets forslag til en ændret uddannelsesordning

1. Optagelsesbetingelser m. v.

De studerende skal have bestået studentereksamen.

De studerende optages direkte på biblioteksskolen.

Den samlede uddannelsestid fastsættes som hidtil til 4 år, fordelt med 1 års teori, 2 års praktik og 1 års teori.

2. Den teoretiske uddannelse.

Under udvalgets drøftelser har man - i tråd med de synspunkter, der kom frem under rundbordskonferencerne i 1962 og 1964 - overvejet mulighederne for at meddele fællesundervisning for biblioteksassistenter og folkebibliotekarer, i hvert fald i den første del af teoriundervisningen. Til fordel for en sådan ordning har det talt, at de studerendes valg af erhverv derved blev udskudt til et senere stadium i uddannelsen; endvidere kan nævnes de praktiske fordele for biblioteksskolen og den betydning, det kunne have ved at understrege den principielle ligestilling mellem biblioteksassistenterne og folkebibliotekarerne.

Man har i udvalget ment, at arbejdet ved et folkebibliotek er så væsensforskelligt fra et forskningsbibliotek, at tanken om en delvis fællesundervisning har måttet opgives. Kun herved har man ment at kunne opfylde forskningsbibliotekernes særlige behov.

I 1. år af den teoretiske undervisning regnes med et samlet timetal på ca. 850 (34 uger à 23 timer). De studerende færdiggør i denne periode undervisningen i almindelig håndbogskundskab og almindelig bibliografi og afvikler sam-

tidig en betydelig del af de centrale biblioteks-fag: katalogisering, speciel håndbogskundskab og speciel bibliografi.

Undervisningen afsluttes med karakter givende prøve i hovedfagene, og de studerende skal tillige i løbet af det første år have bestået prøve i maskinskrivning eller fremlægge bevis for bestået prøve.

I 2. teoriår regnes med et samlet antal undervisningstimer på ca. 650 (31 uger à 21 timer) under hensyn til, at undervisningen her kræver betydeligt større forberedelsesarbejde af de studerende. I løbet af dette år skal de studerende endvidere udfærdige en specialeopgave med frit emne inden for et væsentligt biblioteksfagligt område. Hertil medgår ca. 3 uger.

Inden for hovedområdet speciel bibliografi regner man med i alt ca. 435 timer, fordelt over begge teoriår, og det pålægges de studerende at løse en seminaropgave inden for hvert af områderne: humaniora/samfundsvidenskab, naturvidenskab/medicin og teknik.

For de skriftlige arbejder gives der karakter, som tæller med ved den afsluttende eksamen.

I det samlede timetal indgår studierejse og besøg i en række institutioner og virksomheder med tilknytning til arbejdet i et forskningsbibliotek.

Den nærmere tilrettelæggelse af den teoretiske undervisning, herunder den nærmere timetalsfordeling mellem fagene, bør overlades til biblioteksskolen. Som illustration af, hvilke tanker om fagenes indbyrdes vægtfordeling man har gjort sig i udvalget, anføres i det følgende en undervisningsplan, hvis vejledende karakter dog må understreges.

Sprogundervisning

Arbejdet i et forskningsbibliotek stiller betydelige krav til sprogkunderskaberne, og udvalget har derfor gjort spørgsmålet om sprogundervisning ved biblioteksskolen til genstand for særlig drøftelse. Ud over translitteration og biblioteksterminologi, der betragtes som selvstændige fag, har man overvejet, om biblioteksskolen skulle kunne tilbyde de biblioteksassistenterstuderende en grundlæggende undervisning i vigtige sprog som spansk, italiensk og latin. Det samlede timetal, der står til rådighed, har imidlertid ikke tilladt dette, idet en elementarundervisning kræver 130—140 timer.

Kendskab til hovedsprogene tysk og engelsk

vil samtlige studerende have erhvervet i skoletiden.

Under hensyn til, at kendskab til fransk og russisk er af væsentlig betydning i biblioteksarbejdet, bør biblioteksskolen efter udvalgets opfattelse kunne tilbyde undervisning i disse fag. Deltagelse i undervisningen er obligatorisk i det sprog, den studerende ikke har haft i gymnasiet.

Udvalget stiller ikke forslag om et bestemt timetal til denne sprogundervisning, idet dens nærmere tilrettelæggelse — herunder om undervisningen kan lægges i praktiktiden - bør overlades til biblioteksskolen.

	antal timer	
	1. teoriår	2. teoriår
<i>Biblioteksteknik</i>		
Introduktion	10	
Biblioteksadministration		10
Biblioteksbygninger		20
Accessionering	40	
Katalogisering	150	50
Klassifikation		40
Indbinding og konservering	10	
Håndbogskundskab, alm.	50	
Bibliografi, alm.	85	
Håndbogskundskab og bibliografi, speciel	185	250
Dokumentation og referencearbejde		40
Publikumsservice	30	
	560	410
<i>Bogvæsen</i>		
Bogfremstilling		25
Boghandel	10	
Boghistorie		20
	10	45
<i>Historiske fag</i>		
Lærdoms historie		50
Bibliotekshistorie, -samarbejde, -lovgivning, dansk	10	
Bibliotekshistorie m. v., udenlandsk		10
Arkivvæsen		15
Håndskriftlæsning	15	
	25	75
<i>Hjælpefag</i>		
Studie- og læseteknik	20	
Arbejdsledelse		10
Kontororganisation		10
Elektronisk databehandling...		50
Audio-visuelle materialer ...		10
	20	80
<i>Sprog</i>		
Translitteration	20	
Biblioteksterminologi	50	
	70	
Besøg	30	40
I alt	715	650

Hertil kommer et vist antal timer til sprog, jfr. ovenfor.

3. Den praktiske uddannelse.

I løbet af den praktiske oplæringsperiode skal der meddeles de studerende en alsidig orientering inden for de væsentligste sider af biblioteksarbejdet. Den praktiske uddannelse bør foregå på 2 biblioteker og skal tilrettelægges således, at der tilsikres de studerende oplæring såvel inden for de humanistisk/samfundsvidenskabelige som inden for de naturvidenskabelig/tekniske fagområder.

For den praktiske uddannelse kan der opstilles følgende retningslinier for, hvilke mindstekrav man efter udvalgets opfattelse må stille til de studerendes oplæring inden for bibliotekernes hovedfunktioner:

publikumsafdeling

2 × 3 mdr. på begge typer bibliotek

accessionsafdeling

3 mdr. på det ene af de to biblioteker

katalogiseringsafdeling

1/2 år på det ene af de to biblioteker

tidsskriftafdeling

3 mdr. på det ene af de to biblioteker

andre afdelinger

indtil 6 måneder.

Det vil være ønskeligt, om de studerende herudover ved udstationering af ca. 1 måneds varighed kan få kendskab til arbejdet i et folkebibliotek.

I praktikperioden skal der gives de studerende den nødvendige tid til udfærdigelse af rapporter m. v., og i det hele må det understreges, at de studerende i denne periode primært er under uddannelse, først i anden række arbejdskraft for bibliotekerne. Jfr. herved bemærkningerne nedenfor om aflønningen i oplæringsperioden. Biblioteksskolen foretager fordelingen af de studerende til oplæring på de egnede biblioteker og modtager en udtalelse fra disse om forløbet af den enkelte elevs praktiske uddannelse.

Det er udvalgets håb, at man ved omlægningen af biblioteksassistenternes uddannelse og den nedenfor foreslåede forbedrede aflønning vil kunne opnå en mere stabil tilgang til denne personalegruppe. En betingelse for, at biblioteksskolen kan optage de ovenfor forudsatte ca. 70 studerende om året på biblioteksassistentlinjen er det, at man til studerende under 2. og 3. år af uddannelsen kan råde over ca. 120 uddannelsespladser på bibliotekerne (an-

nensens teoretiske del. Udvalget er herved gået ud fra, at de studerende i 1. og 4. år af uddannelsen vil kunne modtage støtte fra Ungdommens Uddannelsesfond.

Ved nyordningen vil de studerende i praktikårene i mindre omfang end hidtil være til nytte i biblioteksarbejdet, idet uddannelsessynspunktet i højere grad vil træde i forgrunden. Inden for en normal daglig tjenestetid på 7 timer skønner man, at ca. halvdelen vil komme bibliotekerne til gode som en reel arbejdsindsats. For denne finder man det rimeligt, at bibliotekerne vederlægger de studerende med et beløb, der enten kan fastsættes som studenter-timeløn, som en procentdel af en månedsløn eller som et grundbeløb, der kan reguleres med dyrtidstillæg som for statens honorarer. Dette sidste er man fra udvalgets side tilbøjelig til at foretrække og kan henvise til, at tilsvarende aflønningsformer er kendt inden for andre uddannelsesområder med kombineret teoretisk-praktisk uddannelse uden fast ansættelsesfor-

hold i uddannelsesperioden, f. eks. for defektricer, børneforsorgsassistenters og jordemødre m. fl.

For de større forskningsbiblioteker, der i øjeblikket besætter et vist antal biblioteksassistentstillinger med elever eller råder over en særlig bevilling til ansættelse af elever, vil overgang til nyordningen betyde en øjeblikkelig besparelse i lønudgifterne, hvorved disse biblioteker får mulighed for inden for de bevillingsmæssige rammer at aftage det øgede antal studerende til praktisk oplæring, som er forudsat ovenfor. For mindre biblioteker og andre, der arbejder inden for en snævrere bevillingsramme, vil det være vanskeligere at aflønne det fornødne antal studerende under den praktiske oplæring. Fra udvalgets side må man stærkt understrege nødvendigheden af, at der gives også disse biblioteker de fornødne økonomiske betingelser for at kunne bidrage til en løsning af problemerne omkring rekrutteringen af biblioteksassistenter.

VIL Overgangsordninger

1. Det nuværende tjenstemandsansatte personale.

Ved overgangen i 1962-63 til den gældende normeringsordning blev der åbnet adgang for allerede ansatte biblioteksassistenter til at gå over i de nye lønningsklasser ved at påtage sig en forøgelse af tjenestetiden fra 5 eller 6 til 7 timer daglig (42 timer ugentlig), idet det for biblioteksassistenter under 30 år tillige var et krav, at de havde aflagt eksamen ved Danmarks Biblioteksskole. Ved overgangen til den her foreslåede nyordning bør der gives det nuværende personale en tilsvarende mulighed, omend man erkender, at den væsentligt forøgede teoretiske uddannelse må forudsætte en supplerende uddannelse (efteruddannelse) for visse grupper af de allerede ansatte biblioteksassistenter.

Som betingelse for, at biblioteksassistenter kan overgå fra den nuværende 8. lønningsklasse til 14. lønningsklasse, bør der indføres en efteruddannelsesordning, hvorved der sikres disse biblioteksassistenter en bred orientering in-

den for samme fagområder som under nyordningen. Under en efteruddannelse, hvis nærmere udformning bør overlades til biblioteksskolen, bør hovedparten falde inden for biblioteksassistenternes normale arbejdstid, og uddannelsen bør meddeles i form af obligatoriske kurser. Der gives biblioteksassistenterne et bevis for, at de obligatoriske kurser er fulgt, men stilles ikke krav om afsluttende prøve.

Blandt overbiblioteksassistenterne i 15. lønningsklasse — hvoraf en del ikke har gennemgået en teoretisk uddannelse ved biblioteksskolen - må der antages at være en betydelig interesse for at deltage i de almindelige efteruddannelseskurser for biblioteksassistenter i 8. lønningsklasse, og man bør derfor give dem adgang til sådanne kurser.

Man forventer, at efteruddannelseskurserne påbegyndes snarest og afvikles over en kortere periode, ca. 2-3 år, men fordelt på en sådan måde, at de ikke griber for stærkt ind i bibliotekernes arbejdsdag.

For at kvalificere biblioteksassistenter til stillinger i 21. og højere lønningsklasser bør bi-

blioteksskolen med regelmæssige mellemrum etablere videreuddannelseskurser.

De nuværende egentlige advancementsstillinger som biblioteksfuldmægtig i 18. lønningsklasse bør tages op til individuel forhandling med henblik på placering i 21. eller 23. lønningsklasse, afhængigt af stillingernes karakter og arbejdsområde.

2. De nuværende biblioteksassistentelever.

Udvalget har overvejet mulighederne for at lade i hvert fald de yngre grupper af biblioteksassistentelever *vælge* at overgå til den nye uddannelsesordning, eventuelt ved at godskrive dem en del af den allerede erhvervede praktiske uddannelse. Da også uddannelsens praktiske del vil blive ændret væsentligt under nyordningen, har man dog ikke anset en sådan løsning for forsvarlig, og udvalget finder derfor, at de allerede ansatte elever må stilles over for valget imellem enten at gå ind under nyordningen eller at fuldføre den påbegyndte elevuddannelse efter de gældende regler, således at de efter fuldført uddannelse sidestilles

med de nuværende biblioteksassistenter i henseende til efteruddannelse, jfr. foran under pkt. 1.

Efteruddannelsen vil eventuelt kunne placeres i elevtiden efter bestået eksamen fra biblioteksskolen.

Da der som nævnt foran er et betydeligt aktuelt behov for biblioteksassistenter ved forskningsbibliotekerne, må man lægge afgørende vægt på, at nyordningen sættes i kraft snarest muligt, således at uddannelsen ved biblioteksskolen kan påbegyndes i skoleåret 1968.

Man har i udvalget været opmærksom på, at den foreslåede udvidelse af biblioteksassistenternes teoretiske uddannelse og den ønskede forøgelse af antallet af studerende på denne linje kun kan gennemføres, såfremt der gives biblioteksskolen de fornødne bevillingsmæssige muligheder for at løse denne opgave. Den øgede undervisningsbyrde gør således en udvidelse af skolens lærerstab nødvendig, medens flytningen i efteråret 1967 til biblioteksskolens nye bygning på Birketinget 6 betyder, at der ikke foreløbig vil opstå lokaleproblemer.

Vibeke Ammundsen

Palle Birkelund

Estrid Bjerregård

Arild Hvidtfeldt

Lise Ilfeldt

Preben Kirkegaard

Knud Larsen

Ib Magnussen

Inger Malmtorp

Oda Monsrud

Helge Nielsen

Torkil Olsen

Eigil Thrane
Formand

Inger Warmind

Kirsten Østman

/Ole Wildt Pedersen
Sekretær

Det fremtidige behov for biblioteksassistenter.

Af forskellige årsager er det vanskeligt at nå frem til nøjagtige tal for det fremtidige behov for uddannede biblioteksassistenter. I en række år har der været en udtalt mangel på medarbejdere af denne kategori, hvorfor det talmæssige forhold mellem de forskellige personalekategorier ved forskningsbibliotekerne i dag ikke kan anses for typisk eller hensigtsmæssigt for en rationel drift. Selvom uddannelsen nu gøres bedre, og der gennem en rimelig lønpolitik sikres en god tilgang til gruppen, vil der gå mange år, før forholdene bliver normale. - Forskningsbibliotekernes udvikling i de næste 10-15 år kan naturligvis heller ikke forudses med bestemthed.

I øjeblikket er ca. 60 biblioteksassistenter ansat ved forskningsbibliotekerne, mens antallet af elever under uddannelse er ca. 80. Inden den nye ordning kan træde i kraft (fra 1968), skønnes der at ville blive ansat endnu ca. 20 elever. Hertil kommer, at ca. 40 personer er ansat i »biblioteksassistentlignende« stillinger. Under henvisning til den naturlige afgang skønnes antallet af biblioteksassistenter ved udgangen af året 1971 at ville være ikke over 170, når medarbejdere i tilsvarende stillinger medregnes.

Forholdet bibliotekarer: biblioteksassistenter: øvrige personale bør stort set svare til forholdet 1:2:4, eller med andre ord: *ca. 30 % af forskningsbibliotekernes personale bør være biblioteksassistenter.*

Under forudsætning af, at der uddannes tilstrækkeligt mange biblioteksassistenter, vil disse kunne betjene en række områder, hvor man nu oftest må klare sig med uuddannede medarbejdere. Det gælder felter som *industribiblioteker, biblioteker ved større organisationer, ved sygehuse og større universitetsinstitutter* (her bortses fra hovedbibliotekernes centrale administration af indkøb, katalogisering m. v.). Med den stigende erkendelse af betydningen af en bevidst og effektiv informations-, dokumentations- og bibliotekspolitik vil behovet på områder som de nævnte vokse stærkt i de kommende år.

De vigtigste forskningsbiblioteker offentliggør deres statistik i Biblioteksårbogen. Ifølge

den sidst offentliggjorte statistik (1965/66) havde de anførte 28 biblioteker et samlet personale på 609 heltids- og 129 deltidsansatte svarende til 673 heltidsansatte, dersom de deltidsansatte gennemsnitlig regnes for halvtidsmedarbejdere. *Antallet af biblioteksassistenter ved denne gruppe burde være ca. 30 % eller ca. 210, når man tager hensyn til biblioteker, der ikke er medtaget i statistikken.*

Væksten i personalet ved disse biblioteker var i den sidste femårsperiode godt 50 % (53 %). (Når bortses fra Det kgl. Bibliotek, der havde en særlig hurtig vækst, var tallet godt 40 % (42 %). Det må formodes, at udviklingen inden for området vil fortsætte, men der er i det følgende forsigtigvis kun regnet med *33 %'s stigning i de to første femårsperioder, 25 % i den tredje.*

Nye universitetsbiblioteker vil komme til foruden Odense universitetsbibliotek. Disse biblioteker vil i deres første år vokse væsentlig hurtigere end de gamle, men der er naturligvis en vis usikkerhed m. h. t. tidspunkterne for deres etablering.

I den følgende tabel er behovet for biblioteksassistenter forsøgt opgjort under hensyntagen til det ovenfor anførte.

	1967	1972	1977	1982
»Gl. bibl.«	210	280	373	466
Nye universitetsbibl. (incl. Odense)		20	40	80
Teknikum-biblioteker ¹⁾		20	27	34
Firmaer og organisationer ²⁾		30	40	50
Sygehuse ³⁾		15	25	40
Institutter			10	15
Ialt		370	515	685

¹⁾ Der er i 1967 9 teknikumbiblioteker, som i løbet af femårsperioden 1967-72 alle bør have mindst 2 biblioteksassistenter.

²⁾ 90 danske firmaer har over 300 ansatte.

³⁾ Der er i dag 26 centralsygehuse og 26 storbysygehuse, hvortil kommer en halv snes statshospitaler.

I 1972, før første hold af de nye biblioteksassistenter kommer på markedet, vil der således være et potentielt underskud på ca. 200. Bibliotekerne må naturligvis for at kunne klare sig have en væsentlig del af dette behov tilgodeset på anden måde. Fra 1972 til 1977 øges behovet med 145, fra 1977 til 1982 med yderligere 170.

For at beregne hvor store hold man pr. år bør optage på Danmarks Biblioteksskole, må man opstille visse forudsætninger. Skolen regner med et frafald på 12-15 % inden for sektion I (folkebibliotekaruddannelsen). Ved skolen for biblioteksassistenter, hvor erhvervsvalget i de første år vil være *noget* mere tilfældigt, er det nok sikrest at regne med et frafald under uddannelsen på ca. 20 %. En undersøgelse har vist, at kun 70 % af de fra 1918 til 1963 uddannede folkebibliotekarer havde ansættelse ved folkebibliotekerne. (Jfr. Danmarks Biblioteksskoles betænkning af 7. juli 1964, pag. 19). For biblioteksassistentgruppen vil det tilsvarende tal sikkert blive af samme størrelsesorden. Da usikkerheden vedr. tallet 70 % naturligvis er ret stor og da aldersfordelingen inden for gruppen af biblioteksassistenter i de første 10-15 år vil være præget af de mange nyuddannede, har man ment at kunne se bort fra den naturlige afgang ved dødsfald og pensionering.

Under de nævnte forudsætninger ville et hold på 50 elever under studietiden være reduceret til 40, og nettotilvæksten til gruppen som helhed næppe udgøre mere end 70 % eller 28. Tilsvarende ville et hold på 70 give et nettoprovenue på 40. Resultaterne over perioden indtil 1982 er vist i den følgende tabel:

	A	B	C	DA	DB
1971	170	170			
1972	198	210	370	172	160
1973	226	250			
1974	254	290			
1975	282	330			
1976	310	370			
1977	338	410	515	177	105
1978	366	450			
1979	394	490			
1980	422	530			
1981	450	570			
1982	478	610	685	207	75

A = antal aktive biblioteksassistenter år for år ved begynderhold på 50 elever

B = samme ved begynderhold på 70 elever

C = beregnet behov

DA = underskud efter kolonne A (C-f-A)

DB = underskud efter kolonne B (C÷B)

Efter »metode A« vil man, som det ses, igennem perioden have et langsomt voksende underskud af uddannede biblioteksassistenter, mens »metode B« vil betyde et gradvist formindsket underskud. Dette forløb synes hensigtsmæssigt, da det vil svare til en naturligt forløbende, gradvis udskiftning af mindre kvalificerede biblioteksassistent-»erstatninger« med fuldt uddannede. *Det foreslås derfor, at man stræber efter at få hold på 70 elever optaget hvert år.*

Da det største frafald under studietiden må forudsættes at ske i begyndelsen, vil antallet af praktikanter, der til enhver tid er under uddannelse på de uddannelsesberettigede biblioteker, antagelig ligge ca. 15 % under 140 eller på ca. 120.

Enhver undersøgelse af denne art må nødvendigvis være behæftet med en betydelig usikkerhed. I det foreliggende tilfælde mangler fyldestgørende statistiske oplysninger, og skønnet over den fremtidige vækst i bibliotekernes personalebehov er usikkert, men det er et forsigtigt skøn, der er lagt til grund for beregningerne.

Det må derfor anses for hensigtsmæssigt, at der fremtidig - af Rigsbibliotekaren eller af det foreslåede Forskningsbibliotekernes Fællesråd med passende mellemrum, f. eks. hvert femte år, foretages fornyede beregninger, således at antallet af elever kan reguleres i takt med behovet.

Vibeke Ammundsen

Torkil Olsen

Lise Ilfeldt

Inger Malmtopt

14.6.1967.

